

IN NOMINE JESU!
EXERCITATIONUM ETHICARUM
DISPUTATIO III.

24

De

IMMEDIATIS

SUMMI BONI EFFE-
CTIBUS,

Quam

PRÆSES

M. JOHANNES *Deutschman*

Jütrebocensis Saxo,

ET RESPONDENS

SAMUEL BONERUS, Jütrebocensis,

publicæ ventilationi exponunt

In Auditorio minori Ad d. i. Octob.

WITTEBERGÆ,

Typis JOHANNIS HAKEN, M.DC.LI.

IN NOMINE JESU
EXERCITATIONUM ETHICARUM
DISPUTATIO III
IMMEDIATA
SUMMI BONI EFFE-
CTIBUS

M. JOHANNES SCHNEIDER
P. R. E. S. S.
SAMUEL BONERUS, Jurisconsultus
et Respondens

Lausdruck in Bonn am 4. Octob.
VITTEBERG
Johann Baptist, N. D. C. L. L.

I. N. J.

I.

Cum Summi Boni naturam consideraverim, ad ea, quæ ejus
essentiam vel consequuntur, vel concomitantur, accedere
animus est, quæ vulgo vocantur *Accidentia communia*. *Ac-*
cidentia dicuntur (1) quia non spectant ad Summi Boni essenti-
am. Quicquid autem non pertinet ad rei cujusdam essentiam,
alioquin ipsi videtur accedere, adeoque Accidentis appellationem
meretur. (2) quia essentiam Summi Boni partim consequuntur,
partim concomitantur. Illa autem essentia est integra, non mutila
& maneat. Si integra, reliqua, quæ eam consequuntur, vel con-
comitantur, merito dicuntur Accidentia, secundum illud vulga-
tum: *Quicquid Enti seu essentiae advenit, dicitur accidens.* (3) quia
Summi Boni essentiam nunquam ingrediuntur, sed tantum cum eâ con-
junguntur, ita tamen, ut etiam sine ea existere possint.

2. Dicuntur præterea *Accidentia Summi Boni Communia* (1)
quia non tantum Felici, sed etiam alijs videntur adesse. Dives epulo
multis abundavit divitijs, nec tamen fuit beatus, quia nihil mi-
nus, quam virtutes exercuit &c. (2) quia non sunt propria. Omne
enim accidens vel proprium est vel commune. Sed non sunt
propria, quia nec soli, nec omni, nec semper Felici adsunt. E. (3)
De immediatis effectibus ita scribit *Plur. Rev. Dn. D. Wendel. super*
b. l. Num à nonnullis rectè propria vocentur dubitari potest. Non
enim cum subjecto instar propriorum necessario coherent. Dein-
de si essent propria, causam sui agnoscerent necessariam, possentq;
verè demonstrari, id quod falsum, cum in Practicis demonstratio-
nes non dentur. Imò hâc ratione cum essentia Summi Boni re-
ciprocarentur, neq; à suo subjecto separari possent. (4) quia ita
appellantur respectu propriorum & essentialium Summi Boni requisito-
rum,

rum, à quibus omninò hæc accidentia communia sunt distinguenda.

3. Sunt autem hæc *Accidentia Communia* in duplici differentia: vel *immediati Summi Boni effectus*, vel *Bona ejus concomitantia*. De illis præfenti, de his verò sequenti disputatione tractationem instituemus.

4. *Immediati Effectus* duo numerantur ab autoribus: *Bona conscientia & voluptas honesta*. Dicuntur autem *Effectus* (1) *ratione principij*: Quia ex Summi Boni essentiâ, tanquam ex causâ suam trahunt originem. (2) *ratione subjecti*. Felix enim bonam habet conscientiam, in felici etiam est voluptas honesta. Aut ergò bona conscientia & voluptas honesta sunt causæ felicitatis, aut sunt felicitatis effectus. Sed illud falsû. Quia non præcedunt, sed sequuntur Summum Bonû. Omnis autem causa prior est effectui. E. sunt felicitatis effectus. Distinguendum tamen est *inter Effectum, quatenus importat finem & perfectionem*: quò sensu Summum Bonum dicitur Effectus virtutis, quia ejus finis & perfectio est. Cùm verò Summum Bonum sit ultimus finis, non potest ad aliud, tanquam ad finem referri, hinc etiam hac ratione Bona conscientia & voluptas honesta Effectus Summi Boni dici nequeunt. *Et inter effectum, quatenus saltem ordinem & consecutionem* denotat, quâ ratione Bona conscientia & voluptas honesta sunt effectus beatitudinis, cùm & hæc præcedat, & illæ subsequantur. Præterea appellantur *Effectus immediati*, quia fluunt ex Summi Boni naturâ, tanquam ex causâ immediatâ, illamq; semper consequuntur, ita quidem, ut ubi Summum Bonum est, ibi etiam simul sit & conscientia bona & voluptas honesta. Neque ullâ aliâ opus est causâ, quâ mediante hoc ipsum fieret. Nam rectè agendo neminem timemus, sed ob causæ bonitatem bonam servamus conscientiam, & summam in omnibus vitæ negotiis percipimus voluptatem.

5. *Prior summi Boni effectus est Bona Conscientia*, non quidem *rationis temporis*: quia eòdem momentò, quò conscientiam re-
cognitionem ex cogitatorum, dictorum & factorum recordatione, cognoscimus, etiam summam in eâ delectationem percipimus.
Sed

Sed (1) *ratione originis* : quia primum ex virtutis operatione Bonam habemus Conscientiam, postmodum ex eadem oritur etiam voluptas honesta. (2) *ratione ordinis* : quia voluptas honesta præsupponit Bonam conscientiam, quæ nisi adsit, nemo hanc honestam voluptatem consequi poterit. Bona contra conscientia præcedit, voluptas honesta sequitur. (3) *ratione operationis* : Nam operationes Bonæ conscientiæ præcedunt operationes voluptatis honestæ secundum illud Ovid. l. 4. Fast.

Conscia mens recti, fama mendacia ridet.

Conscium esse recti, actus est conscientiæ : famæ ridere mendacia, actus est voluptatis. Sicut & illud, quod idem habet Ovid. l. 5. Fast. i. hac spectare videtur :

*Conscia mens ut cuius sua est, ita concipit intra
Pectora, profecto spernens metumque suum.*

6. Hic loci autem non incongruè disquiritur : *Anne Bona conscientia Ethica sit considerationis?* Ratio dubitandi desumitur ex eo, quia Bonam Conscientiam tractat Physicus, considerat eandem Theologus, ut omninò supervacaneum videri possit, hic in Ethicis multa de Bona Conscientia verba facere. Verùm de Bona Conscientia in Ethica etiam agendum esse, probatur. (1) *à causa Efficiente*, quæ est Summum Bonum. Hoc enim pertinet ad Ethicam. E. ibi etiam ejus effectus est considerandus. (2) *ab Objecto*. Versatur circa cogitata, dicta & facta hominum. Hæc autem Ethicus considerat an bona, an verò mala sint. (3) *à subjecto*, quod est vir bonus. Virum autem bonum Ethica non tantum describit, sed etiam informat & efficit. (4) *à forma generica*. Quia est notitia cogitationum, dictorum & factorum : Ea autem cognoscuntur ex Ethica, quia in illâ agitur de principiis actionum humanarum, de medijs & alijs requisitis. (5) *à differentia specifica*. Quia est notitia rectè cogitatorum, dictorum & factorum. An verò aliquid cum virtutis & honestatis normâ conveniat, an verò à mediocritatis regula aberret, hoc docetur in Ethicis. (6) *ab effectu*. Quia ejus actio consistit in excusando.

Excusare autem neminem possumus, nisi sciamus ipsum esse inculpatum & virtutis studiosum. Virtutis autem studium in Ethica explicatur. (7) *ab adjuncto*. Quia dicitur *Conscientia Bona*, ut autem aliquid bonum sit, Ethici est judicare, cum Bonum Ethicæ & totius Practicæ Philosophiæ finis sit. Quod a. attinet rationes dubitandi; Distinguendum est *inter materiale & formale*; illud pluribus disciplinis potest esse commune; hoc verò rem ad unam certam disciplinam determinat. *Theologus* considerat Bonam conscientiam, quatenus peculiare Spiritus Sancti donum est, & ex peccatorum remissione, justitiæque Christi imputata oritur. *Physicus* quatenus ad intellectum spectat Practicum. *Ethicus* quatenus ad Summum Bonum refertur, ejusque effectus seu consequens appellatur.

7. Cum ergò consideratio Bonæ Conscientiæ hujus sit loci, quædam de ejus cognitione delibare ordinis postulat ratio. Cognoscitur autem ea *partim per ipsam definitionem, partim per oppositi explicationem*.

8. *Definitio* talis ab Ethicis preponitur. *Conscientia est rectè cogitatorum, dictorum factorumq; indubitata notitia & recordatio, cujus actio in excusando consistit*. In qua definitione nec definitum nec ipsam definitionem sicco pede transire liberum est, sed utrumque paulò plenius evolvere, planiusq; sistere, non obscura ipsorum requirit conditio.

9. *Definitum* quod attinet, dicitur (1) *Conscientia*, quæ vox & in Græca & in Latina & in Germanica lingua nomen à sciendo. obtinuit. Nam in illa dicitur *συνείδησις*; in ista, *Conscientia*; in hac vero *das Gewissen*. Cognoscit enim omnia hominis cogitata, dicta & facta, sive ea bona sint sive mala. Appellatur autem non simpliciter scientia, sed *Conscientia*, de quo nomine alij alias solent allegare rationes. *Quidam* conscientiam dictam volunt quasi *cordis scientiam*. Hinc Hugo l. 2. de an. c. 12. & Bernh. de inter. dom. c. 22. dicunt: *Conscientia est cordis scientia*. Quia, ut Hugo d. 1. illud explicat, *cor & se novit sua scientia, & multa alia,*
quan-

quando se novit, appellatur conscientia, quando præter se alia, nominatur scientia. Alijs Conscientia est quasi concludens scientia, quia conscientia est syllogismus practicus, qui ex lumine naturæ judicat & concludit, quid honestum, quid turpe, quid præceptum, quid prohibitum, quid sequendum, quid fugiendum sit. Quidam Conscientiam dictum putant quasi scientiam cum alijs: vocabulo hoc sumpto & objective & subjective. Priori modo, quia non est scientia simplex seu solitaria, sed conjuncta & facta applicata, quatenus illud vel commissum vel omissum cognoscimus. Posteriori modo, non soli nostrorum vel bene vel male factorum sumus conscii, sed cognoscunt illa etiam alii nimirum Deus, Diaboli, homines &c:

10. (2) Conscientia nuncupatur Bona (1) à causa Efficiente. Quia à Summo Bono trahit originem, ejusque effectus dicitur. (2) ab honestatis & bonitatis norma, quæ est recta ratio, lex illa Dei nostris cordibus inscripta. (3) ab Objecto, quia circa cogitata, dicta & facta bona versatur. (4) à subjecto, quod est vir bonus. (5) ab effectis: animum enim hominis bonum efficit & tranquillum, de vitæ & hominis bonitate fert testimonium, deque ejus innocentia, absolvit à culpâ, excusat, defendit & denique solatur. (6) ab adjuncto. Adjunctam enim sibi habet voluptatem bonam, cum quâ penitissimè cohæret, eamque quasi producit. Hinc Antiphon Comicus: Τὸ μὴ συνειδέιναι γὰρ αὐτὸς τὰ βία ἀδικημάτων, ἴδοντὴν πολλὴν ἔχει h. e. Conscium esse in vitâ suâ Nullius criminis, multum voluptatis facit.

11. Definitum sequitur Definitio, quæ partim genere constat, partim differentia. Genus est notitia cum recordatione conjuncta. Notitia est, quod probatur (1) ex Etymologia: quia ipsa nominis ratio scientiam seu notitiam importare videtur (2) à subjecto: Quia conscientia est actus intellectus, cujus proprium est cognoscere. Sicut ergo ab intellectu non potest separari cognitio, ita etiam conscientia cogitatorum, dictorum & factorum essentialiter includit notitiam. (3) ab objecto: quia versatur circa ea, quæ præterita sunt, nimirum circa jam antea cogitata, dicta & facta. Eorum autem, quæ præterita sunt cognitionem habere non saltem possu-

possumus, sed etiam debemus. Cum non sit hominis rationalis instar brutorum in diem vivere, nec præterita ruminare vel futura prævidere, sed cæco & bruto aspectu præsentia modo sentire. (4) *à conscientia testimonio.* Testis qui est, causæ habeat cognitionem necessum est. Conscientia autem de omnibus cogitationibus, dictis & factis testatur, easdem ergo absque dubio cognoscit. (5) *Ex conscientia iudicio.* Inter alia iudicis requisita hoc vel maximè necessarium est, ut perfectam causæ habeat notitiam. Si enim minimas saltem rei circumstantias ignoraverit, in ipso iudicio facile aberrare poterit. Atqui conscientia est iudex. De cuius testimonio & iudicio ita differit Philippus Beroaldus: *Conscientia mille testes. Magna vis est conscientia in utramq; partem: illa (bona) est virtutum nostrarum & innocentia trutinatrix & remuneratrix: illa (mala) vitiorum insectatrix & carnifex, quâ iudice nemo nocens absolvitur, & qui probus est teste conscientia, vitam degit securam & beatam: fontis verò & scelerati mens habet nesciò quos carnifices internos.* Hæc ille. Ex quibus omnibus notissimum, conscientiam veram esse notitiam.

12. Verùm non simplex est illa notitia, sed cum recordatione conjuncta; probatur hoc (1) *ab objecto:* quia versatur circa præterita, quorum semper recordamur, & hac recordatione suffultus vir bonus in omni fortuna vitam antea actam optimè novit, istius recordatur, ut hæc veluti scipione innixus semper & ubique se possit sustentare. (2) *ab aliorum Ethicorum calculo.* Nam ab aliis definitur per *reminiscentiam.* Ita enim D. Christ. Matth. Coll. i. Eth. d. 3. th. 5. *Bona Conscientia est: reminiscentia actionum benè à nobis gestarum præsentium & præteritarum, & approbatio mentis nostra rectè judicantis, & de iisdem nobis testificantis.* (3) *ex Veterum consensu.* Cic. in Catone Majore: *Conscientia benè acta vite, multorumq; benefactorum recordatio jucundissima est.* Isocrates ad Demonicum: *Μηδέποτε μηδέν ἀσχερόν ποιήσας, ἔλπίζε λήσειν, καὶ γὰρ αὖ τὰς ἄλλας λήσης, σαυτῶ συνειδήσεως.* Vid. Juvenal. Sat. 13. qui multa habet huc spectantia.

13. Differentia desumitur (1) *à proprio.* (2) *ab Objecto.* (3) *ab ef-*

ab effectu. *Proprium est, quod hæc notitia & recordatio sit indubitata.* Hæc autem summa conscientiæ certitudo ex multis probari potest *καταμείσις*, & quidem (1) *ex ipsa appellatione*: Dicitur enim in Græca, Latina & Germanica lingua à scientia. Scientia autem indubitata parit notitiam & certissimam, quia in se odistinguitur ab opinione. Cum primis autem germanica lingua hanc indubitata notitiam videtur expressisse, ut *Gewissen* partim dicatur à verbo *scire Wissen* / & ita sit notitia: partim à nomine *adjectivo Gewiß* / ut sit notitia certissima & indubitata. (2) *ex origine*. Oritur conscientia ex principijs nobiscum natis, quæ vulgo dicuntur *Practica*. Principia autem illa sunt certissima & indubitata, cum nobis omnibus sint connata & ab ipsâ naturâ ingenta. Principiata igitur, quia suorum principiorum referunt & retinent naturam, sequitur quod ipsa etiam conscientia talem fortiatur certitudinem. (3) *ex conscientia subiecto*. Est enim conscientia secundum Hugon. *cordis scientia*. Ex corde autem omnes prodeunt cogitationes & actiones, nulla igitur certior datur harum cogitationum & actionum notitia, quam in ipsa conscientia. (4) *ex conscientia conditione*. Nam conscientia est interna scientia, quia proficiscitur ab interno cordis iudicio, quod ab omnium affectuum strepitu est liberum, adeoque hæc notitia omnium est certissima. Exterior quidem aliorum notitia in multis falli potest, & sæpissimè etiam fallitur, quia nemo potest *καρδιογνώσις* esse alterius. Interior verò & domestica cordis cognitio his erroribus non est subiecta, quia nemo melius, nemo certius cognoscere potest, quid sit in homine, quam ipse, qui in homine est, spiritus, unde ipsa oritur conscientia, quæ omnino est indubitata. Et hoc est, quod dixit Satyr. Juvenalis scribens:

Exemplo quodeunq; malo committitur, ipsi
Displicet auctori, prima est hæc ulio, quod, se
Judice, nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallacis Prætoris vicerit urnam.

(5) *ex conscientia testimonio*. Testari de bene vel male factis, conscientia est actus. Ut autem omne aliàs testimonium debet esse

B

cer-

certum & ab omnibus erroribus liberum, ita hoc conscientiae testimonium non potest non esse certissimum, quia communiter conscientia non unus vocatur testis, sed mille etiam testibus æquiparatur, id quod summam notitiæ hujus, quæ penes conscientiam est, arguit certitudinem. (6) *Ex conscientiae annotatione.* Conscientia n. est *codex ille opertus*, in quo cujuslibet hominis cogitata, dicta & facta consignantur. Quemadmodum autem aliquis ex libro quodam, omnia ipsi inscripta, indubitata notitiâ cognoscere & recitare potest; ita etiam ex conscientiae dictamine omnia hominis acta indubitanter possunt cognosci & revelari. Deinde conscientia etiam ipse *notarius cordis nostri publicus* vocatur. Quemadmodum igitur notarius publicâ autoritate confirmatur, ut ejus fides sit certa, ejus testimonium sit indubitatum: ita etiam hic notarius divinâ autoritate publicus omnium cogitatorum, dictorum & factorum constitutus est, ut ejus fides sit certissima, ejus testimonium etiam infallibile. (7) *ex comparatione*; Ita enim scribit *Alvarus Pelagius* in lib. de planctu Eccles. *Sicut lumen candela vel lucerna ponitur in domo, ut pateant & discernantur ea, quæ in domo sunt: Ita Deus posuit conscientiam in medio cordis vel anime rationalis, tanquam lumen, quò videat anima & discernat, quid facere vel non facere debeat &c.* Sicut ergo lumen certa nostro visui objectâ notificat; ita etiam conscientia sua objecta non nisi certâ notitiâ observat.

14. *Objectum Bonæ conscientiae triplex est, hominis scilicet cogitata, dicta & facta, eaq; bona.* In eo enim conscientia bona à mala distinguitur. Nam sicut mala versatur circa malas cogitationes, locutiones & actiones; ita è contra Bona circa bonas versatur. *De secretioribus cordis cogitationibus*, primò conscientiae objectò, res est manifesta. Nam ideo homines conscientiam suam interdum in testimonium vocant, quod aliquid ne quidem cogitarint, ut ex formula illa juramenti colligitur, quæ talis est; *Conscientiam meam testor, me id ne cogitasse quidem.* Et hoc est, quod perstringit *Juvenal.* Sat. 13. dum inquit de mala conscientia:

Has

Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum, qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo, si conata peregit? &c.

De secundo, dictis scilicet, idem testatur Greg. hom. 9. in Ezech. In omni quod dicitur, semper tacitè recurrere debemus ad mentem & interiorem testem requirere: quid enim proderit, si omnes laudent, & conscientia accusat? aut poterit obesse, si omnes derogent, & sola conscientia defendat? Deniq; de factis nemo unquam dubitare potuit, nam plena sunt querelis gentilium scripta. Plaut. in Capt. Quod malefeci, crucior, modo si infectum fieri possiet. Idem in Milite: At hoc me facinus miserum macerat, meum cor corpusq; cruciat &c: Sic de bona conscientia habemus Chilonis Lacedamonij testimonium, qui jam grandævus dicebat, se sibi nullius facti conscium esse cujus pœniteret, uno excepto, quod cum esset adscitus arbiter, ut inter duos amicos finiret controversiam, nec quicquam vellet adversus leges facere, persuasit alteri amico, ut ad alios deferret arbitrium. Hoc pacto & legem servavit & amicum.

15. Effectus Bonæ Conscientiæ potissimum quadruplex recensetur. (1) Testari de innocentia, quod testimonium cum sit domesticum & internum omnibus aliis externis testibus est præferendum. (2) absolvere à culpa & pœna. (3) Excusare & defendere, si sinistra judicia ferre cogimur. (4) solari, cum bene agendo male audimus.

16. Conscientiæ Bonæ opponitur Mala conscientia. Hæc est male cogitatorum, dictorum & factorum indubitata notitia & recordatio, cujus actio consistit in accusando. Omnia autem, quæ in hac definitione explicanda occurrunt, facilia sunt intellectu, si ea, quæ jam dicta sunt, ritè observaverimus, ideoque uberiores hic explanationem omittimus. Saltem officia mala conscientia notamus, quæ sunt. (1) accusare hominem propter peccata. (2) de peccatis testari & hominem peccatorum convincere. (3) Conviectum condemnare. (4) condemnatum torquere & cruciari.

17. Sic fuit de priori felicitatis effectu, Bonâ videlicet conscientia: paucis etiam posterior est explicandus, qui dicitur Voluptas

Honestā. Nam illius considerationem ad Ethicam spectare multis probat Arist. l. 7. Nic. c. 11. l. 10. c. 1. (1) *ex diserta assertionē.* Ita enim c. 11. l. 7. exorditur: *ἄξιον ἢ ἡδονῆς ἔλβωης θεωρῆσαι, τὸ τῆν πολιτικὴν φιλοσοφῶν.* (2) *ab Ethici officio.* Nam qui considerat finem omnium bonorum, ille etiam considerat voluptatem, cum voluptas sit è numero bonorum. Atqui Ethicus secundum Arist. cit. l. est ultimi bonorum omnium magister & veluti architectus. E. (3) *à voluptatis natura.* Nam voluptas & dolor sunt generale objectum omnium habituum Ethicorum seu virtutum. (4) *à voluptatis & felicitatis cognatione:* τὴν εὐδαιμονίαν, inquit: οἱ πλεῖστοι μετ' ἡδονῆς εἰνὸς φασί. (5) *à voluptatis subjecto.* Quia voluptas naturæ hominis maximè propria est l. 10. c. 1. (6) *à voluptatis effectu.* Quia puerorum informatores voluptatis & doloris veluti gubernaculò eos ad officium adducunt. (7) *à voluptatis latissimo fructu:* quia plurimum confert ad moralem virtutem & ad ipsam felicitatem. Vid. ipsum Arist. l. d.

18. Nobis vero, quod h. l. in priori Ethicæ parte voluptas honesta sit evolvenda, rationes sequentes sufficiant, quarum (1) desumpta est *à voluptatis hujus appellatione.* Dicitur ea *honestā.* Honestum autem non in convenienter ibi explicatur, ubi omnium bonorum honestissimum & præstantissimum exponitur. Atqui h. l. agitur de Summo Bono, omnium bonorum honestissimo & præstantissimo. E. (2) *à voluptatis honestæ origine.* Habet eam suam ex felicitate originem, cum sit ejus effectus quidam immediatus. Ergò ubi de causâ agitur, effectus etiam ipsi causæ est subjungendus. (3) *ex indissolubili voluptatis honestæ cum Bonâ Conscientiâ connexionē.* Nam Bona conscientia summam animi tranquillitatem & cordis lætitiâ conjunctam habet. Illa animi tranquillitas ex memoria rectè factorum oritur, atq; in judicio interno facta nostra approbante, suaviter acquiescit. Hanc autem summâ excipit lætitiâ, quia cor sese tunc dilatat & extendit, ut objectum præsens suaviter amplectatur. Cum igitur h. l. de Bona Conscientiâ egerimus, ipsam etiam voluptatem honestam explicare debemus. (4) *à voluptatis subjecto.* Est honesta voluptas

luptas in viro felici, minimè verò hominibus malis & improbis
ea communis. Hoc autem loco viri beati explicatam dedimus
naturam, nunc ejus etiam immediati effectus & bona concomitan-
tia sunt subjungenda, ut Eudæmonologias tractatio sit perfecta
nec mutila nec manca, unde facile colligimus Voluptatis honestæ
explicationem h. l. minimè esse omittendam. (5) à voluptatis de-
scriptione. Arist. 10. Nicom. c. 4. ἡδονή ὅτι τελείας ἐνεργείας ὅτι
γενόμενον τέλος. Voluptas est perfectæ operationis subsequens
signum. (6) ab Ethicorum celeberrimorum calculo, qui h. l. volupta-
tem explicare solent.

19. Voluptas igitur cum sit exponenda ejus definitionem
statim proponimus. Definitor autem. *Voluptas honesta est, quam
homo ex virtutis actione percipit.*

20. Dicitur hæc voluptas honesta. (1) ratione principij: quia
Summi Boni, quod omnium bonorum honestissimum, consequens
& effectus est, à quo nihil aliud præter honesta promanare possunt:
unde in descriptione dicitur, quod ex virtutis actione percipiatur.
In virtutis a. actione Summi Boni natura consistit. (2) ratione subje-
cti: quia viri honesti & probi est hanc habere & percipere volupta-
tem. (3) ratione effecti: Cum enim summa ipsi insit delectatio,
mouet viri honesti animum, ut nullas nisi honestas & virtuosas a-
ctiones suscipiat. (4) ratione oppositi: quia ejus oppositum dicitur
voluptas inhonesta.

21. Quod descriptionem ipsam attinet variæ primùm de
genere solent moveri quæstiones. Alij ex 7. Eth. c. 12. dicunt vo-
luptatem esse operationem: Alij ex 2. Eth. c. 3. dicunt esse operatio-
nis signum: Alij finem operationis assumunt ex 1. 10. c. 4. Et certè li-
cet voluptas non sit ipsum Summum Bonum vel ipsa essentia aut
pars ejus, tam inseparabilis ejus affectio est. Verùm facilis est con-
ciliatio harum sententiarum. Consideratur enim Summum Bo-
num vel materialiter vel formaliter. Materialiter, ut est in subjecto,
& ita voluptas & Summum Bonum idem sunt ratione subjecti, quia
sunt in uno subjecto, quia etiam penitissimè cohærent. Formaliter,
ut in sua consideratur essentia, & ita aliud est operatio, aliud verò

voluptas ex voluptate orta. Et hac ratione iterum duplex oritur acceptio. Sumitur enim Summum Bonum vel *absolutè*, ut est operatio: vel *respectivè*, ut induit naturam subjecti & cetera admittit accidentia, certa consequentia, quæ ipsi tanquam subjecto inhæreant; quò sensu voluptas dicitur finis subsequens, qui cum operationem subsequatur, certissimum est signum perfectæ operationis, quæ propriè in habitu consistit. In nostra verò descriptione genus est occultum, ex ipso definito repetendum. Nam cum voluptas distinguatur in honestam & inhonestam, voluptas honesta verè voluptas est, quæ generis locum obtinere dicitur.

22. *Differentia* desumpta est *partim à Subjecto, partim à causa, partim à modo*. Subjectum est homo, non quilibet, sive is bonus sive malus, sive virtuosus sive vitiosus. Non enim Physicus, sed Ethicus hîc consideratur homo, hinc etiam talis intelligitur, qui hactenus in Eudæmonologia est consideratus, adeoque κατ' ἐξοχὴν homo in hac descriptione hominem felicem denotat, cujus quoddam bonum est voluptas honesta, quia ipsi inhæret.

23. *Causa* est virtutis actio seu operatio, vel ipsum Summum Bonum, quod in operatione consistit. Hinc enim orrum suum habet ipsa honesta voluptas: id quod indicare voluit Phil. l. 10. c. dum scribit: *Perficit voluptas energiam, non ut habitus insit, sed ut extrinsecus accedens finis quidam*. Perinde ut *atatis florem adeptis pulchritudo accedit*.

24. *Modus voluptatis* consistit in *perceptione*: quæ perceptio (1) non est corporis, sed animi. Cum enim corporis voluptates corpus afficiunt, à corpore etiam percipiuntur. Sed Summum Bonum non est corporis bonum, sed animi, quia est animæ rationalis operatio, ejus ergo voluptas non ad corpus sed ad animum est referenda. (2) non *externa*, sed *interna*. Hoc facile ex priori colligitur, quia enim animi est voluptas, etiam interna sit necessum est. Variæ quidem sunt hominis voluptates: aliæ percipiuntur ex visu: aliæ ex auditu: aliæ ex gustu: aliæ ex tactu: aliæ ex olfactu. Verum sunt hæ voluptates externæ, quia externis percipiuntur.

untur sensibus. Nos hic consideramus eam, quæ interior animi nostrum afficit, ab eodem etiam percipitur. (3) non est impura & mixta, cui non nihil turpitudinis vel molestiæ adest, quales sunt corporis & externorum sensuum & imprimis gustus & tactus voluptates: sed pura & sincera, ubi nihil turpitudinis, nihil etiam doloris est admistum. Nam sicut operationes mentis puriores sunt operationibus sensuum & corporis: ita etiam voluptates, quæ istis operationibus sunt cognatæ, sunt puriores. Sicut ergo ipsum Summum Bonum est animi bonum, bonum internum & purissimum; ita etiam quæ ex Summo Bono seu virtutis actione promanat voluptas erit animi bonum internum & purissimum.

25. Voluptati honestæ opponitur ea, quæ est inhonestæ seu turpis. Cujus notanda est partim appellatio, partim assertio, partim definitio. Quoad appellationem dicitur. (1) Voluptas, quia in vitijs suam etiam quærunt delectationem vitiosi. Sic avarus sese delectat auri & argenti adspectu: libidinosus oculos suos pascit in lascivis objectis: ebriosus vini laudat copiam &c: Deinde quia talis videtur plerisque hominibus, hinc Hieron. Epist. ad Damasum inquit: *Semper voluptas famem sui habet, & transacta non satiat.* Dicitur. (2) inhonestæ: Partim ratione principij, quia ex inhonestissima omnium actione suam habet originem, nim. ex Summo malo. Sicut enim honesta voluptas suam ex Summo Bono accipit ortum, ita etiam ex Summo Malo inhonestæ promanat voluptas. Partim ratione medij: media enim ex quibus inhonestam voluptatem percipiunt homines vitiosi, sunt actiones vitiosæ, actiones inhonestæ, quæ secundum vitium pessimum sunt institutæ. Partim ratione effecti: Hanc enim voluptatem sequitur pudor & ignominia, id quod Boët. l. 3. de Philos. consol. explicat, dicens: *Quid autem de corporis voluptatibus loquar? quarum appetentia quidem plena est anxietatis: satietas verò pœnitentiæ, quarum motus quid habeat jucunditatis ignoro. Tristes verò esse voluptatis exitus, quisquis volet reminisci libidinum suarum, intelliget.* Partim ratione oppositi. Oppositum ejus dicitur voluptas honesta, ergo hæc merito inhonestæ appellationem sortitur.

26. Quoad assertionem, quod detur talis inhonestæ voluptas, res extra omnem controversiæ aleam posita est. Confirmat hoc (1) quoti-

quotidianâ experientia: Illa enim universalis est, non restricta ad certa loca vel tempora. Sed omnibus temporibus ubi vis locorum tales inhonestæ voluptates & fuerunt & homines ad varia scelerum genera excitarunt. Quicquid autem universalis confirmat experientia, illud non potest negari. (2) *malitiosa concupiscentia*: illa enim præ se fert quandam & bonitatem & voluptatem, & tamen reperitur in omnibus nostris membris, quæ contra rectam rationem sæpius inhonestas actiones suscipiunt. (3) *Summi mali existentia*. Si enim Summum malum existit, sequitur etiam quod detur inhonesta voluptas, cum hæc sit immediatum præiudicium consequens. Atqui verum est prius, quod in præcedente disputatione est probatum. E.

27. *Definitionem* quod concernit, est talis: *Voluptas inhonesta est quam homo ex vitiosa actione percipit.* Genus pariter in hac definitione non est neglectum, sed subintellectum. *Differentia* desumpta est à *subjecto*, à *causa*, & *modo*. Subjectum est homo, non virtuosus, sed vitiosus; non felix, sed infelix; non beatus, sed miser. Ut enim voluptas honesta felicitatis est effectus; ita inhonesta voluptas miseriæ est effectus, qui homini misero inhaeret. *Causa est vitiosa operatio*, non quidem *efficienter*, cum malum tanquam Ens privativum, nullius rei possit esse efficiens causa: sed *deficienter*. Nam eo ipso, quo Miser suas operationes secundum vitium pessimum instituit & male operatur, operando etiam deficit: qui defectus in hominibus extremè malis cum voluptate est conjunctus. *Modus* consistit in perceptione: quæ perceptio non est pura, sed plerumque dolorem seu tristitiam conjunctam habet, quæ ex ipsa mala oritur conscientia. Cum autem de his omnibus uberius differere non possimus, nostram hic de Summi Boni effectibus immediatis hic concludimus.

F I N I S.

00 A 6406

ULB Halle 3
002 916 622

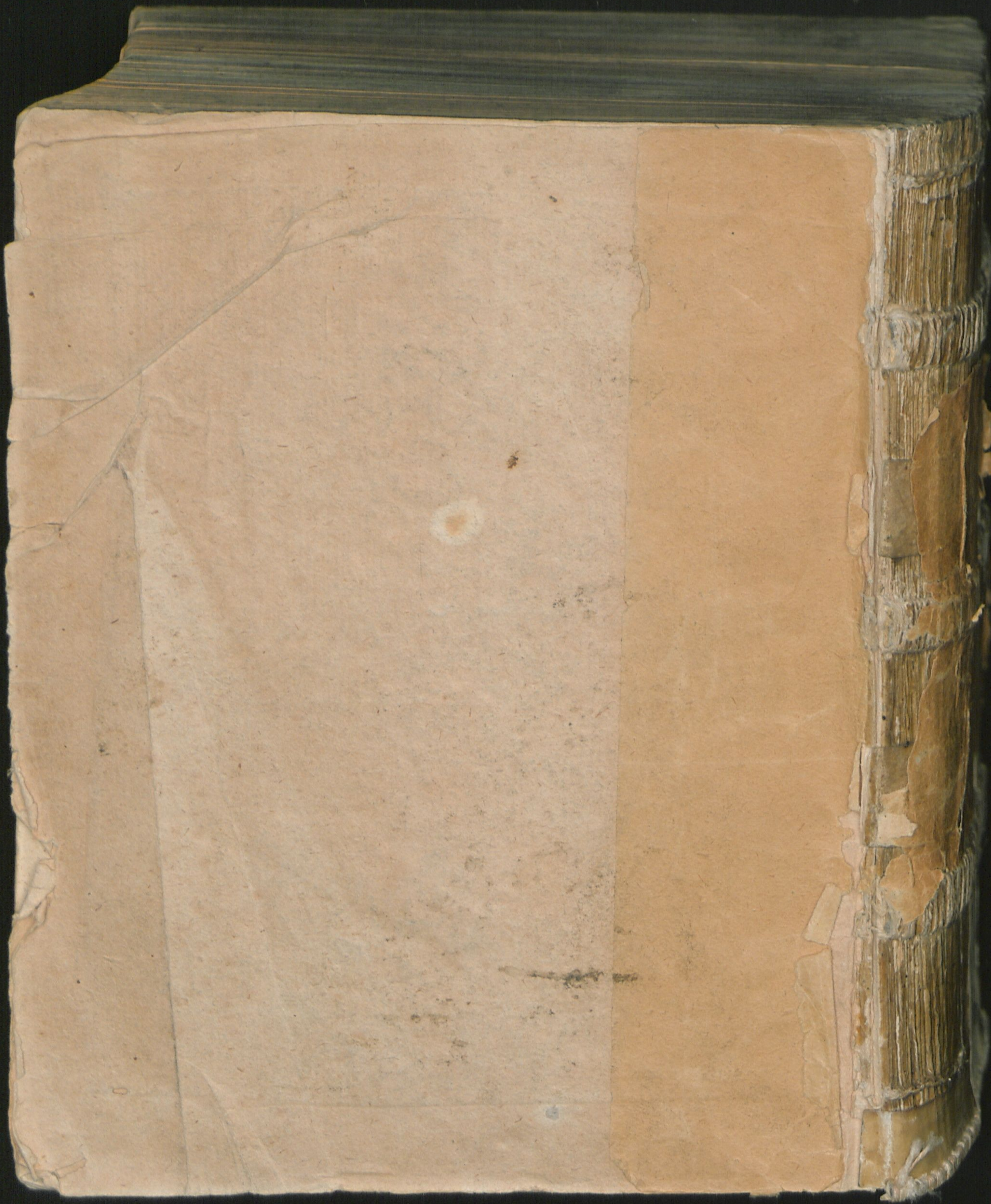
56

Retro V

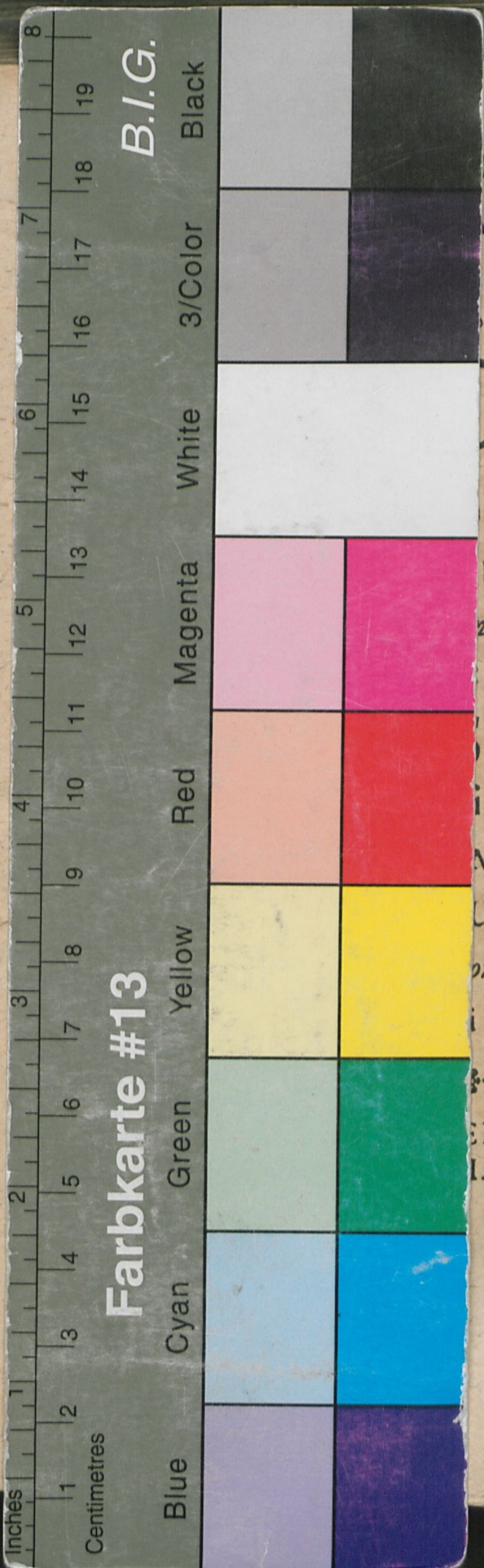
VDMA

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

E JESU!
M ETHICARUM
IO III.

24

DIATIS

NI EFFE-

US,

z

ES

Deutschman

is Saxo,

NDENS

US , Jütrebocensis,

oni exponunt

Ad d. i. Octob.

ERGÆ,
AKEN, M.DC.LI.

